

Marosi Ildikó

Az önkormányzatok szerepvállalása a helyi gazdaságfejlesztésben az innovációs tevékenység javítására

Bevezetés

Napjaink gazdasági folyamatai nélkülözhetetlenné tették a helyi önkormányzatok lokális gazdaságélénkítő és KKV-támogató tevékenységét. A foglalkoztatás bővítése; a munkahelyteremtés; a vállalkozások támogatása, ösztönzése és fejlesztése; a gazdasági növekedés előmozdítása; az életminőség javítása az önkormányzatok legfontosabb helyi gazdaságfejlesztő feladataivá váltak. Az önkormányzatok a helyi vállalkozások gazdasági környezetének stabilitását és fejlődését közvetett eszközökkel (pl. ingatlanok értékesítése, rendelkezésre bocsátása, bérbeadása, tanácsadás, adók és szabályozási támogatások); valamint közvetlen támogatási eszközökkel (logisztikai infrastruktúra, inkubátorház stb.) segíthetik.

1. A helyi gazdaságfejlesztés lényege, szereplői

„Gazdaságfejlesztés alatt olyan tudatos beavatkozásokat értünk, amelyek a gazdasági folyamatok irányát, a gazdasági változások mértékét hivatottak befolyásolni.”⁴¹ Syrett⁴² megkülönbözteti a helyi gazdaságfejlesztést a *helyi gazdasági kezdeményezések* körétől, amelyre a lokális dimenzió, a munkahelyteremtés és a gazdasági megújulás, valamint a vállalkozó szellem és innováció jelenléte alapvetően jellemző. Mezey⁴³ szerint a helyi gazdaságfejlesztés *célja* a gazdasági növekedés elérése mellett „olyan minőségi változások elérése is, mint a foglalkoztatás bővülése, a társadalmi problémák megoldása, a hozzáférés (lehetőségekhez, szolgáltatásokhoz) biztosítása vagy az életminőség javulása”.

Rechnitzer-Smahó⁴⁴ a helyi gazdaságfejlesztést a településfejlesztés egyik elemének tekinti, amely a gazdasági szerkezet megújítására, az ehhez szükséges feltételek biztosítására, továbbá támogatások, ösztönzők, működési körülmények biztosítására törekszik, ezáltal javul a helyi gazdasági szereplők versenyképessége, továbbá a település vonzóvá válik a letelepedni

⁴¹ Mezey Cecília: *A települési önkormányzatok szerepe a helyi gazdaság fejlesztésében*. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaság-tudományi Kar, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, 2006. 16.

⁴² Syrett, Stephen: *Local Development: Restructuring Locality and Economic Initiative*. In: *Portugal. Avebury*, Ashgate Publishing Company, Avebury, Portugal, 1995.

⁴³ Mezey Cecília: *A települési önkormányzatok szerepe a helyi gazdaság fejlesztésében*. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaság-tudományi Kar, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, 2006. 22.

⁴⁴ Rechnitzer János–Smahó Melinda: *Területi politika*. Akadémiai Kiadó Zrt., Budapest, 2011.

szándékozó vállalkozások számára. A szerzőpáros értelmezésében a helyi gazdaságfejlesztés irányvonalai:

- a gazdasági egységek telephelyi feltételei (pl. ipari park, vállalkozói központ, inkubátorház),
- a termelés megújításának támogatása (pl. innovációs központ, adókedvezmény),
- a termelési feltételek javítása (pl. közüzemi szolgáltatások kedvezményei, bérleti díjak),
- a beruházások telephelyi feltételei (pl. telephely biztosítás nem piaci alapon, adókedvezmények, munkaerő képzések),
- a piaci helyzetben bekövetkező bizonytalanságok csökkentése (pl. foglalkoztatási támogatás),
- a helyi piac élénkítése (pl. beruházások, megrendelések, helyi közbeszerzések).

A helyi vállalkozások kétféle szerepben jelennek meg a helyi gazdaságfejlesztésben, mivel egyik oldalon aktív alakítói, másik oldalon pedig „passzív” célcsoport, azaz alanya és tárgya is egyidejűleg. Mezey⁴⁵ ezt úgy fogalmazza meg, hogy a helyi gazdaságfejlesztési folyamatokban a helyi szereplők kezdeményezőként, külső fejlesztési elképzelések elfogadjaként, támogatóként és alakítóként vesznek részt.

Az önkormányzati folyamatok, a helyi gazdaságot támogató szabályozás és rendszerek jelentősége abból is fakad, hogy a vállalkozások itt találkoznak a helyi hatalommal. A bürokrácia egyszerűsítése egyrészt segíti a vállalkozások üzleti környezetének javítását, másrészt a kapcsolatok révén az információhoz jutást, ezeken túlmenően a partnerség kialakítását segíti, nem utolsósorban pedig még vonzóbbá válik egy település a vállalkozások indításához vagy bővítéséhez. A helyi gazdaság alakulását és versenyképességét jelentősen befolyásolja helyi adópolitika és a helyi működési költségek alakulása, mivel ezek kedvező alakulása előnybe hozhatja a vállalkozásokat és élénkítheti a gazdaságot.

Az önkormányzat mellett további szereplők sora (kamarák, iparszövetségek, alapítványok, önkormányzati társulások, fejlesztési ügynökségek, egyetemek, kutatóintézetek, bankok, helyi civil szerveződések) is részt vesz a helyi gazdaságélénkítésben. A szereplők közötti partneri kapcsolattartásnak intenzívnek kell lennie, kooperálni kell egymással, ezek idő-, energia-, erőforrás szükségesek.

Az önkormányzatok helyi vállalkozásokkal kapcsolatos beállítódását, sőt stratégiáját jellemzi a termelési potenciál alakítása. Ennek egyik alrendszere a *gazdasági miliő*, azaz a termelési

---

⁴⁵ Mezey Cecília: *A települési önkormányzatok szerepe a helyi gazdaság fejlesztésében*. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaság-tudományi Kar, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, Pécs, 2006.

tényezők működési tereinek alakítása, mint például az innováció támogatása. A másik alrendszere a *lokális miliő*, mint például a területi tőke, a települési adottságok és körülmények alakítása a helyi adók, támogatások nyújtásával.⁴⁶

A *települési környezet* előnyt jelenthet a vállalkozások számára, pl. korszerű kommunikációs és logisztikai infrastruktúrával (logisztikai központ, autópálya stb.). Ezek azonban önmagukban a vállalkozások számára nem biztosítanak versenyelőnyöket, mindössze a versenyhátrányok mérséklésében van szerepük. A vállalkozási környezettel kapcsolatos életminőség sem egyértelműen jelent előnyt a cégek számára. A pénzügyi források aspektusa ellenben jelentős, különösen, hogy ezek kínálata és hozzáférhetősége a gyakran forráshiányos vállalkozások számára nem egyszerű. A települési környezet technológiai aspektusa, a technológia, technika és innováció a tartós versenyelőnyök szerzéséhez elengedhetetlenek. Az önkormányzatok által adható vállalkozásfejlesztési támogatások több csoportba rendszerezhetők (1. táblázat).

1. táblázat Vállalkozásfejlesztési támogatások rendszerezése

KKV-k támogatása	Munkahely-teremtés	Marketing	Adó- és díjkedvezmények	Egyéb támogatások
<ul style="list-style-type: none"> • Átlátható szabályozási környezet; • Információ szolgáltatás; • Inkubátorházak; • Tanácsadó és információs centrumok működtetése. 	<ul style="list-style-type: none"> • Foglalkoztatási programok; • Saját foglalkoztatás segítése; • Oktatási, képzési, továbbképzési programok; • Az elérhetőség javítása a tömegközlekedés fejlesztésével. 	<ul style="list-style-type: none"> • Imázsjavítás; • Konferenciákon és egyéb rendezvényeken való részvétel; • Információs és marketing kiadványok készítése. 	<ul style="list-style-type: none"> • Adókedvezmények; • Adómentesség; • Türelmi idő; • Befektetéshez kötött türelmi idő; • Halasztott adófizetés; • Részletfizetés; • Adótartozás kiváltása szolgáltatással vagy beruházással. 	<ul style="list-style-type: none"> • Helyi vállalkozások és szervezetek támogatása, társfinanszírozása; • Tőketámogatás az újonnan alapított vállalkozások számára; • Kölcsön nyújtása; • Garanciavállalás; • Helyi vállalkozások előnyben részesítése az önkormányzati szerződésekben; • Külső források szerzése (banki hitelek, állami, nemzetközi támogatások).

Forrás: Buček⁴⁷, 2005 alapján saját szerkesztés

⁴⁶ Rechnitzer János – Smahó Melinda: *Területi politika*. Akadémiai Kiadó Zrt., Budapest, 2011.

⁴⁷ Buček, Jan: The Role of Local Government in Local Economic Development Slovakia. In: Čapkova, S. (ed.): *Local Government and Economic Development*. Open Society Institute, Budapest, 2005. 107-133.

Bajmóczi és szerzőtársai⁴⁸ a vállalkozások fejlődésére ható tényezőkkel kapcsolatosan a helyi gazdaságfejlesztési üzleti inkubátor kutatásukban megállapították, hogy a vállalkozás adóterhe a válaszadók túlnyomó részénél (79,7%) jelentős mértékű akadályozó tényezőként merül fel. A vállalkozások helyi támogatásának hiányáról a megkérdezett cégek fele (51,6%) nyilatkozta azt, hogy jelentős mértékben, illetve további 40,3% szerint kismértékben akadályozza vállalkozásuk fejlődését.

Ahhoz, hogy megértsük a fenti támogatások alkalmazhatóságát és jelentőségét, tisztában kell lennünk a KKV-k sajátos helyzetével. Vágány - Kárpátiné⁴⁹ szerzőpáros tapasztalata szerint – amivel messzemenőig egyet tudunk érteni – a vállalkozások [első generációs], jelentős része küzd a komoly versenyhelyzet megértésével. A kis- és középvállalkozásoknak olyan kihívásokkal kell megbirkózniuk, mint az alacsony tőkeellátottság; a likviditási, finanszírozási problémák; a gyenge alkupozíció miatti kiszolgáltatottság; a magas adóterhek; az adminisztratív kötelezettségek; a támogatások, kedvezmények, pályázatok rendszerének átlátása; az alacsony kockázatviselő-képesség; versenykényszer (versenyszellem helyett); végül pedig, de nem utolsó sorban, a cégvezetői feladatkörben megjelenő marketing feladatok.

Fentiekhez kapcsolódó, 2009. májustól 2011. januárig tartó INNOTARS kutatásunk célja a „kis- és közepes vállalkozásokra ható tényezők feltárása és értékelése, amelyek befolyásolják az említett vállalkozások innovációs tevékenységét, ezen keresztül pedig a versenyképességét.”⁵⁰ Az eredmények alapján lehet körvonalazni, hogy az önkormányzatok mely területeken tudnának a helyi vállalkozásokat segítően fellépni. A felmérés során önkitöltős kérdőívet és mélyinterjút alkalmaztunk, jelen írásban az önkitöltős kérdőív eredményeinek egy részlete kerül bemutatásra.

Módszertan

A vállalatok többféle csatornát vehettek igénybe a válaszok visszajuttatására, azaz postai úton, faxon, személyesen, vagy e-mailben küldhették be a kérdőívet. A vállalatok kiválasztása rétegzett mintavétellel történt. Összesen 1800 céghez küldtük vagy juttattuk el személyesen a kérdőívet, a rétegzéző ismérvet a régió, a tevékenységi terület és az alkalmazottak száma jelentette. A visszaérkező kérdőívek közül 814 bizonyult alkalmasnak a feldolgozásra.

⁴⁸ Bajmócy Zoltán – Bajmócy Péter – Major Ágnes.: Az üzleti inkubáció helyi gazdaságfejlesztési hatásai. *Területi Statisztika*, 2006/5. sz. 494-508.

⁴⁹ Vágány Judit – Kárpátiné Daróczy Judit: *A gazdasági világválság kihívásai és a kilábalás lehetőségei a KKV-k számára*. Tudományos Közlemények, Gazdaság és Szociális Demokrácia, ÁVF, Budapest, 2011. 207-214.

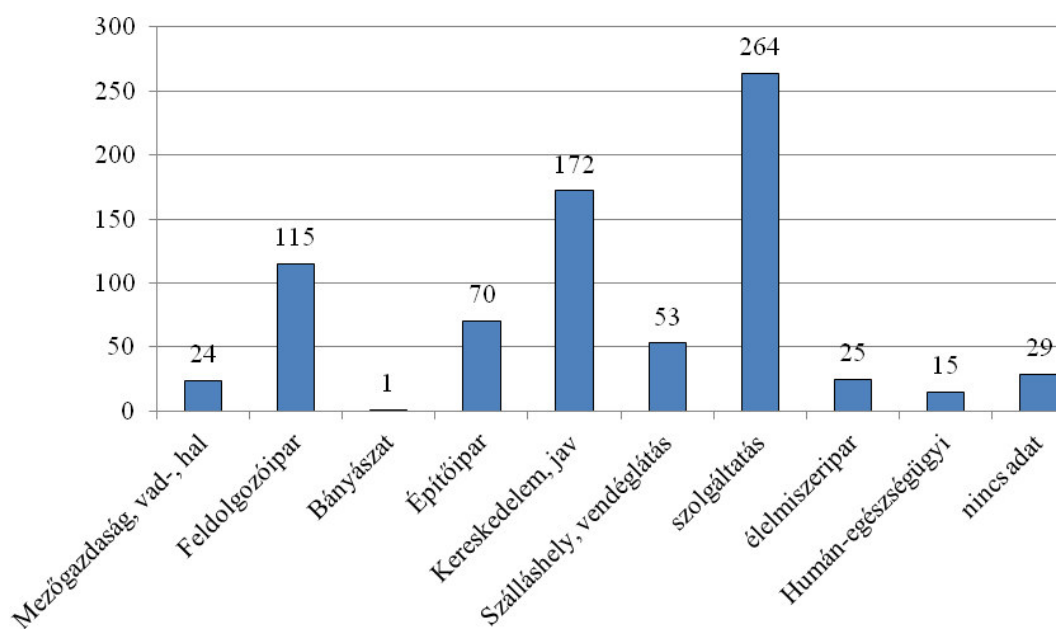
⁵⁰ Csath Magdolna (szerk.): *Az innovációt segítő és hátráltató tényezők vizsgálata a hazai KKV-k körében*. Kutatási zárótanulmány. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, 2011.

A statisztikai elemzést az SPSS 17.00 statisztikai programmal végeztük. Az eredmények megismeréséhez nélkülözhetetlen leíró statisztikákkal (számtani átlag, gyakoriság) kezdtük az elemzést, amelyek a további elemzések alapját is adják. Az összefüggések feltárására ún. egyváltozós elemzési módszereket alkalmaztunk, az összefüggések statisztikai feltárására keresztábra elemzést alkalmaztunk. Ezen túlmenően varianciaanalízist (ANOVA) végeztünk, amely a vizsgált csoportok közötti szignifikáns eltérést mutatja.

A minta bemutatása

A létszámot illetően 746 vállalkozás adatait tudjuk a válaszokból. Az Európai Unió létszám kritériumai alapján a mintában szereplő vállalkozások jelentős része (42,6%) mikrovállalkozásnak minősül, egyharmada (32,7%) kisvállalkozásnak, 12,8%-a közepes vállalkozásnak. A válaszadók 3,6%-a nagyvállalat, 8,4%-uk nem adta meg a létszámát, így nem tudtuk kategorizálni. A 768 válaszadó a működési kör szerinti megoszlása a (1. sz.) ábrán látható.

1. ábra A vállalkozások számának alakulása tevékenységi terület szerint (db)

A felmérésben részt vevő vállalkozások országosan, rétegenként (földrajzi régió) mintegy 10% körüli mintát ad, amely alkalmassá teszi a következtetések levonására.

Elemzés

A felmérésben szereplő vállalkozások exporttevékenységére az EU kínálta együttműködési, illetve vállalkozási innovációs lehetőségek kihasználására adott válaszokból következtettünk. A vállalkozások 17%-a úgy véli, hogy valamilyen módon ki tudja használni a közösséghez tartozást, ám a többség (65,1%) nem így gondolja. Az export területén történő aktivitást mindössze 51 vállalkozás jelölte meg, ez 6,3%-ot jelent, hasonló adatokat találunk az import területén is (49 vállalkozás = 6,0%).

Az EU-s lehetőségek kihasználása statisztikailag kimutatható összefüggésben áll a vállalkozás létszámával. A különböző létszám kategóriájú vállalkozások az átlagostól eltérő arányban tudják kihasználni export és import lehetőségeket, illetve magát az EU-s együttműködéseket. *A mikro- és kisvállalkozások többsége (77,4% és 62,9%-a) az együttműködési lehetőségeket nem tudta kihasználni, ugyancsak igaz ez az export-lehetőségekre is. A vállalkozások létszámának növekedésével a lehetőségek kihasználása egyértelműen javuló tendenciát mutat a vizsgált tényezőknél. (2. táblázat)*

2. táblázat A vállalkozások számának megoszlása aszerint, hogy ki tudja-e használni az EU kínálta lehetőségeket, a létszám adatok alapján képzett méretkategóriánként, valamint az összes vállalkozás esetében*

Létszám kategóriák		Lehetőségek kihasználása**					Összesen
		Igen	Nem	Export	Import	Egyéb	
Mikrovállalkozás	Válaszok száma	39	264	10	22	6	341
	% a létszám kategórián belül	11,4%	77,4%	2,9%	6,5%	1,8%	100,0%
Kis-vállalkozás	Válaszok száma	48	168	21	13	9	259
	% a létszám kategórián belül	18,5%	64,9%	8,1%	5,0%	3,5%	100,0%
Közepes vállalkozás	Válaszok száma	38	43	12	3	1	87
	% a létszám kategórián belül	39,2%	44,3%	12,4%	3,1%	1,0%	100,0%
Nagyvállalat	Válaszok száma	6	10	5	6	1	28
	% a létszám kategórián belül	21,4%	35,7%	17,9%	21,4%	3,6%	100,0%
Összesen	Válaszok száma	131	485	48	44	17	725
	% a létszám kategórián belül	18,1%	66,9%	6,6%	6,1%	2,3%	100,0%

*A táblázatban csak azok a vállalkozások szerepelnek, amelyek megadták a létszámukat és válaszoltak az EU-lehetőségekkel kapcsolatos kérdésekre.

** Pearson χ^2 kétoldali szignifikancia $p < 0,01$, Cramer $V = 0,196$

A tevékenységi kör és az EU-s lehetőségek kihasználása statisztikailag kimutatható összefüggést mutat ($p < 0,01$, Cramer-féle $V = 0,165$). A vállalkozások átlagosan 17,7%-ban (132 vállalkozás) válaszolták azt, hogy ki tudják használni ezeket a lehetőségeket és együttműködéseket, az átlagnál magasabb mértékben a mezőgazdaság, vad-, erdő- és halgazdálkodás (25,0%), az ipar (29,0%), valamint az egészségügy (26,7%) területén. Az átlag 17,7% alatt a bányászat (0%), az építőipar (10,3%), a kereskedelem (12,4%), a vendéglátás (13,5%) működő vállalkozásokat találjuk. Leginkább az élelmiszeripar (16,0%), valamint a szolgáltatások (18,6%) adták az átlaghoz közeli válasz arányokat.

A felmérésben szereplő vállalkozások export-lehetőség kihasználása eltérően alakul a különböző működési területeken. A bányászat, mezőgazdaság, vad-, hal- és erdőgazdálkodás, valamint az egészségügy működési területeken egy vállalkozás sem tudott élni a lehetőségekkel.

Az a 45 vállalkozás (a 746 válaszadó 6%-a) amely úgy értékelte, hogy ki tudja használni az exportlehetőségeket, a következő területeken található:

- ipar (15 vállalkozás, működési területen belül 14%),
- építőipar (1 vállalkozás, működési területen belül 1,5%),
- kereskedelem (16 vállalkozás, működési területen belül 9,5%),
- szolgáltatás (8 vállalkozás, működési területen belül 3,1%),
- vendéglátás, horeca (2 vállalkozás, működési területen belül 3,8%),
- élelmiszeripar (2 vállalkozás, működési területen belül 8%),
- nem adta meg a működési kört (1 vállalkozás, működési területen belül 3,7%).

A 814 vállalkozásból 519 db, azaz a cégek kb. kétharmada (63,8%) rendelkezik írásos stratégiával. A vállalati stratégia megléte összefügg a létszám kategóriával. A létszám alapján képzett magasabb kategóriájú vállalkozásoknál egyre inkább találunk írásos stratégiát (3. táblázat)

3. táblázat A vállalkozások számának megoszlása aszerint, hogy van-e írásos stratégiájuk, a létszám adatok alapján képzett méret kategóriánként, valamint az összes vállalkozás esetében*

KKV létszám kategóriák		Írásos stratégia**		
		Van	Nincs	Összes
Mikro-vállalkozás	Vállalkozás száma	182	149	331
	Létszám kategórián belüli arányuk	55,0%	45,0%	100%
Kisvállalkozás	Vállalkozás száma	187	73	260

	Létszám kategórián belüli arányuk	71,9%	28,1%	100%
Közepes vállalkozás	Vállalkozás száma	80	21	101
	Létszám kategórián belüli arányuk	79,2%	20,8%	100%
Nagyvállalat	Vállalkozás száma	28	1	29
	Létszám kategórián belüli arányuk	96,6%	3,4%	100%
Összesen	Vállalkozás száma	477	244	721
	Létszámon belüli arányuk	66,2%	33,8%	100%

*A táblázatban csak azok a vállalkozások szerepelnek, amelyek egyaránt nyilatkoztak a létszámról és a stratégia meglétéről.

** Pearson-féle χ^2 próba empirikus szignifikancia szintje (2 oldali) $p < 0,01$, Cramer V=0,241

Az elvégzett ANOVA vizsgálatok alapján a szignifikáns különbség ($p < 0,01$) a mikro- és a kisvállalkozások, középvállalkozások és nagyvállalatok között kimutatható.

Átlagos mértékben (65,8%) vagy ahhoz közel fogalmazzák meg írásban:

- az ipar területén (76 vállalkozás, működési körön belül a vállalkozások 68,5%-a),
- építőiparban (36 vállalkozás, működési körön belül a vállalkozások 55,4%-a),
- kereskedelemben (102 vállalkozás, működési körön belül a vállalkozások 62,2%-a),
- szolgáltatás területén (170 vállalkozás, működési körön belül a vállalkozások 65,9%-a),
- az élelmiszeriparban (14 vállalkozás, működési körön belül a vállalkozások 58,3%),
- működési kört nem feltüntetve (20 vállalkozás, ezen körön belül a vállalkozások 71,4%).

Az átlagosnál nagyobb mértékben van vállalati stratégia:

- a bányászatban (1 vállalkozás, működési körön belül a vállalkozások 100%),
- mezőgazdaság, vad-, hal- és erdőgazdálkodásban (19 vállalkozás, működési körön belül a vállalkozások 79,2%),
- egészségügyben (14 vállalkozás, működési körön belül a vállalkozások 93,3%-a).

A vállalati stratégia jelentőségét mutatja, hogy összefüggésben van az EU-s lehetőségek kihasználásával. A különbségek akkor látszódnak igazán, ha a lehetőségek kihasználása oldaláról vizsgáljuk a vállalati stratégia meglétét. Akár a lehetőségek kihasználását általában, akár az export vagy import, illetve az egyéb lehetőségeket nézzük, nagyobb arányban találjuk azokat a cégeket, amelyeknek van írásos stratégiája, mint amelyeknél nincs. (4. táblázat)

4. táblázat A vállalkozások számának megoszlása aszerint, hogy kihasználják-e az EU-s lehetőségeket és van-e írásos stratégiájuk, valamint az összes vállalkozás esetében*

Lehetőségek kihasználása	Írásos stratégia**
--------------------------	--------------------

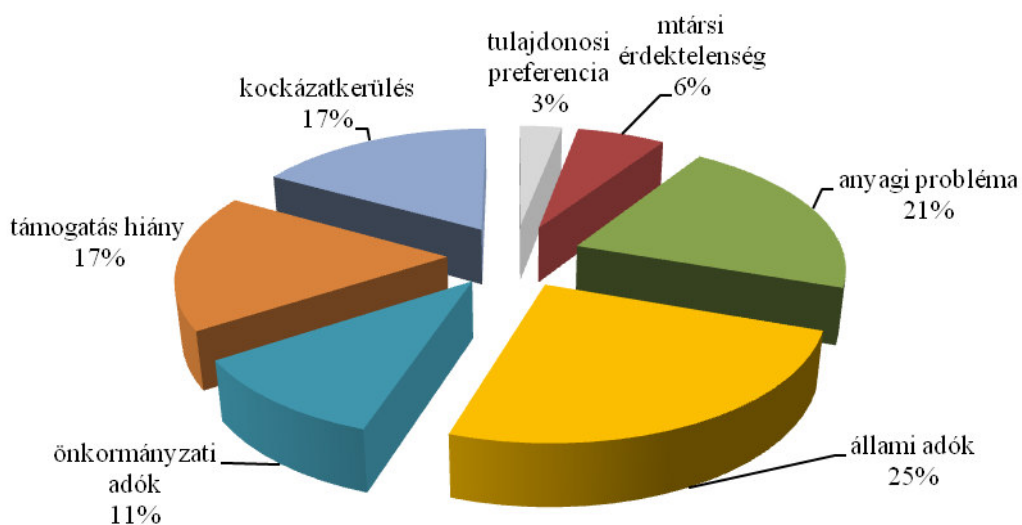
		Van	Nincs	Összes
Igen	Vállalkozás száma	108	27	135
	kategórián belüli arányuk	80,0%	20,0%	100%
Nem	Vállalkozás száma	296	213	509
	kategórián belüli arányuk	58,2%	41,8%	100%
Export	Vállalkozás száma	40	11	51
	kategórián belüli arányuk	78,4%	21,6%	100%
Import	Vállalkozás száma	41	8	49
	kategórián belüli arányuk	83,7%	16,3%	100%
Egyéb	Vállalkozás száma	18	1	19
	kategórián belüli arányuk	94,7%	5,3%	100%
Összesen	Vállalkozás száma	503	260	763
	Lehetőség kihaszn. belüli arányuk	65,9%	34,1%	100%

*A táblázatban csak azok a vállalkozások szerepelnek, amelyek egyaránt nyilatkoztak az EU-s lehetőségek kihasználásáról és a stratégia meglétéről.

** Pearson-féle χ^2 próba empirikus szignifikancia szintje (2 oldali) $p < 0,01$, Cramer V=0,237

A következő lépésben a vállalkozás innovációs tevékenységét hátráltató tényezőket vizsgáltuk. A vállalkozások leggyakrabban az állami adózási környezetet 532 gyakorisággal, illetve az anyagi problémákat jelölték (452 eset). A támogatás hiánya 374 esetben, illetve a kockázatkerülés, bizonytalanságtűrés 363 esetben fordul elő a válaszok között. Az önkormányzati adózási környezetet 231 cég jelölte, míg a vállalkozáson belüli tényezők (tulajdonosi preferencia és munkatársi érdektelenség) a legkevésbé hátráltatják az innovációt a cégek meggyőződése szerint.

2. ábra A vállalkozás innovációs tevékenységét hátráltató tényezők

Ugyancsak egyszerű leíró statisztikai elemzéssel vizsgáltuk az egyes innovációt hátráltató tényezőkre adott válaszok gyakoriságát a különböző működési területeken működő vállalkozások szempontjából. Az előzőhöz hasonlóan a kapott eredmények azt mutatják, hogy a cégek mintegy kétharmada (65,9%) az állami adózási környezetet, kb. minden második cég (46,4%) a támogatás hiányát, illetve a cégek több, mint negyede (28,3%) az önkormányzati adózási környezetet mint innovációs tevékenységet hátráltató tényezőnek ítélt. A vállalkozások működési területét nézve az állami adózási környezetet legkisebb arányban (40%) az élelmiszeriparban, legnagyobb arányban a mezőgazdaság (75%) és a vendéglátás területén (75,5%) jelölték. (6. táblázat)

5. táblázat A vállalkozás innovációs tevékenységét hátráltató tényezők működési területenként és összesen

Működési terület		Az innovációs tevékenységet hátráltató tényezők		
		Önkormányzati adózási környezet	Állami adózási környezet	Támogatás hiánya
Bányászat	Vállalkozás száma	1	1	0
	Működési körön belüli arányuk	100,0%	100,0%	0,0%
Mezőgazdaság, vad-, hal-, és erdőgazdálkodás	Vállalkozás száma	9	18	14
	Működési körön belüli arányuk	37,5%	75,0%	58,3%
Ipar	Vállalkozás száma	30	65	48
	Működési körön belüli arányuk	26,1%	56,6%	41,7%
Építőipar	Vállalkozás száma	19	49	40

	Működési körön belüli arányuk	27,1%	70,0%	57,1%
Kereskedelem	Vállalkozás száma	44	114	81
	Működési körön belüli arányuk	25,6%	66,3%	47,1%
Egészségügy	Vállalkozás száma	6	11	5
	Működési körön belüli arányuk	40,0%	73,3%	33,3%
Szolgáltatás	Vállalkozás száma	77	180	115
	Működési körön belüli arányuk	29,2%	68,2%	43,6%
Vendéglátás	Vállalkozás száma	18	40	26
	Működési körön belüli arányuk	34,0%	75,5%	49,1%
Élelmiszeripar	Vállalkozás száma	4	10	14
	Működési körön belüli arányuk	16,0%	40,0%	56,0%
Nincs adat	Vállalkozás száma	9	18	13
	Működési körön belüli arányuk	31,0%	62,1%	44,8%
Összesen	Vállalkozás száma	217	506	356
	Összesen belüli arányuk	28,3%	65,9%	46,4%

*A táblázatban csak azok a vállalkozások szerepelnek, amelyek egyaránt nyilatkoztak az innovációs tevékenységet hátráltató tényezőkről és a működési területről.

A támogatás hiányára legkevésbé (33,3%) az egészségügyben „panaszkodtak”, míg az építőiparban (57,1%) és az mezőgazdaságban (58,3%) tevékenykedők több, mint fele jelölte ezt a tényezőt innovációt hátráltató tényezőként. Az önkormányzati adózási környezetet legkevésbé az élelmiszeripar (16%), legmagasabb arányban az egészségügy (40%) és a mezőgazdaság (37,5%) területén működők jelölték.

Az innovációt szervezeten kívül hátráltató tényezőkkel inkább a mikro- és kisvállalkozások, a középvállalatok és kevésbé a nagyvállalatok küzdenek. A vállalkozások eltérő arányban jelölték meg az innovációt hátráltató tényezőket. Itt is megállapítható, hogy a méretkategória csökkenésével egyre inkább érzik akadálynak a vizsgált adózási környezeti adottságokat. A támogatás hiánya tekintetében ilyen tendencia nem mutatkozik.

6. táblázat A vállalkozások számának megoszlása a létszám adatok alapján képzett méret kategóriáinként, az innovációt hátráltató tényezők szerint*

Innovációt hátráltató szervezeten kívüli tényezők		Létszám kategória			
		Mikro-vállalkozás (347 db)	Kis-vállalkozás (266 db)	Közép-vállalat (104 db)	Nagy-vállalat (29 db)
Állami adózási környezet	Vállalkozás száma	247	171	60	14
	Vállalkozási kategórián belüli arányuk	71,2%	64,3%	57,7%	48,3%
Önkormányzati adózási környezet	Vállalkozás száma	100	88	19	3
	Vállalkozási kategórián belüli arányuk	28,8%	33,1%	18,3%	10%

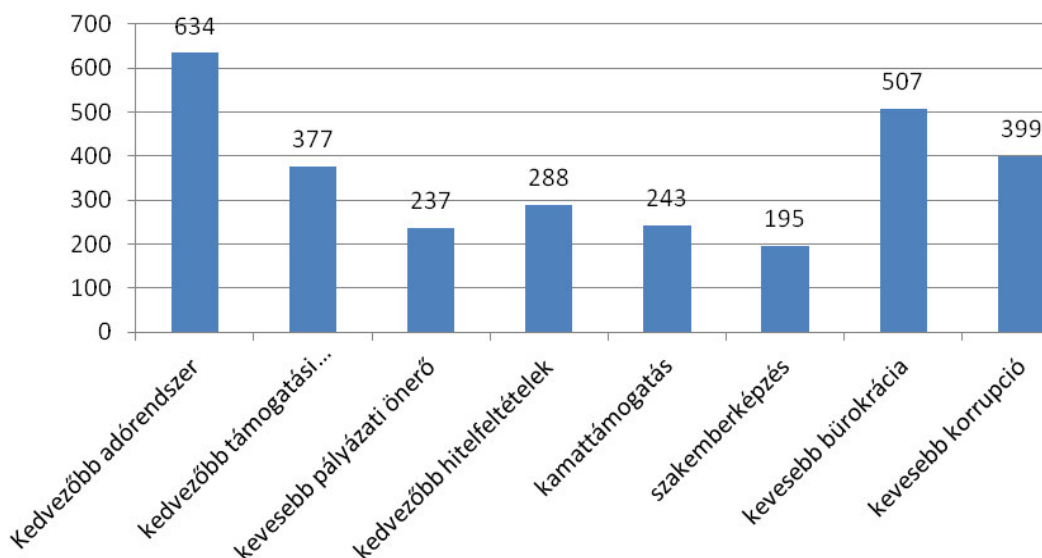
Támogatás hiánya	Vállalkozás száma	162	121	47	14
	Vállalkozási kategórián belüli arányuk	46,7%	45,5%	45,2%	48,3%

*A táblázatban csak azok a vállalkozások szerepelnek, amelyek egyaránt nyilatkoztak a tényezőkről és a létszámról.

A létszám alapján megkülönböztetett vállalkozások eltérő arányban küzdenek az innovációt hátráltató anyagi problémákkal. Az anyagi problémákat felvállaló vállalkozások mintegy fele (48,4%-a) mikrovállalkozás, egyharmad (33,0%) kisvállalkozás, 14,7% középvállalat, míg a nagyvállalatok 3,9%-ot képviselnek, összesen 415 vállalkozás.

A következő lépésben az innovációs tevékenységet segítő gazdaságpolitikai eszközöket vizsgáltuk. A legtöbb vállalkozás a kedvezőbb adórendszer (634), valamint a kevesebb bürokrácia (507) tényezőket jelölte meg, illetve a kevesebb korrupció (399), valamint a kedvezőbb támogatási rendszert (377) is a vállalkozások nagy része megjelölte.

3. ábra Az innovációs tevékenységet segítő gazdaságpolitikai eszközökre adott válaszok gyakorisága

Az innovációt előmozdító, szervezetten kívüli tényezők közül a kedvezőbb adórendszert valamennyi létszám kategóriában magas arányban igénylik. A pályázati önerőt legmagasabb arányban a középvállalatok jelölték csökkentésre. Minél kisebb létszámú egy vállalkozás, annál fontosabb számára a kedvezőbb hitelfelvételi lehetőség. (7. táblázat)

7. táblázat A vállalkozások számának megoszlása a létszám adatok alapján képzett méret kategóriánként, valamint az összes vállalkozás esetében az innovációt előmozdító tényezők szerint 2/1*

Innovációt előmozdító szervezeten kívüli tényezők		Létszám kategória			
		Mikro-vállalkozás	Kis-vállalkozás	Közép-vállalat	Nagy-vállalat
Kedvezőbb adórendszer	Vállalkozás száma	287	202	75	22
	Vállalkozás kategórián belüli arányuk	82,3%	75,9%	72,1%	75,9%
Kedvezőbb támogatási rendszer	Vállalkozás száma	163	119	54	13
	Vállalkozás kategórián belüli arányuk	47,0%	44,8%	51,9%	44,8%
Kevesebb pályázati önerő	Vállalkozás száma	99	75	39	9
	Vállalkozás kategórián belüli arányuk	28,5%	28,1%	37,5%	31,0%
Kedvezőbb hitelfelvételi lehetőségek	Vállalkozás száma	132	98	28	7
	Vállalkozás kategórián belüli arányuk	38,0%	36,8%	26,9%	24,1%

*A táblázatban csak azok a vállalkozások szerepelnek, amelyek egyaránt nyilatkoztak a tényezőkről és a létszámról.

Az innovációt előmozdító további tényezőket vizsgálva a vállalati méret növekedésével egyre nagyobb szükség van a jól képzett szakemberekre, ugyanakkor egyre kevésbé érzik a bürokrácia és a korrupció csökkentését az innováció szempontjából kedvező tényezőknek. (8. táblázat)

8. táblázat A vállalkozások számának megoszlása a létszám adatok alapján képzett méret kategóriánként, valamint az összes vállalkozás esetében az innovációt előmozdító tényezők szerint 2/2*

Innovációt előmozdító szervezeten kívüli tényezők		Létszám kategória				Összesen
		Mikro-vállalkozás	Kis-vállalkozás	Közép-vállalat	Nagy-vállalat	
Kamat-támogatás	Vállalkozás száma	105	79	36	10	230
	Vállalkozás kategórián belüli arányuk	30,3%	29,7%	34,6%	34,5%	
Szakemberek képzése	Vállalkozás száma	70	69	31	11	181
	Vállalkozás kategórián belüli arányuk	20,2%	25,9%	29,8%	37,9%	
Kevesebb bürokrácia	Vállalkozás száma	212	172	67	13	464
	Vállalkozás kategórián belüli arányuk	61,0%	64,7%	64,4%	44,8%	
Kevesebb korrupció	Vállalkozás száma	182	133	47	7	369
	Vállalkozás kategórián belüli arányuk	52,4%	50,0%	45,2%	24,1%	

*A táblázatban csak azok a vállalkozások szerepelnek, amelyek egyaránt nyilatkoztak a tényezőkről és a létszámról.

A létszám szerint megkülönböztetett méretű vállalkozások és a kiszolgált főbb vevők közötti statisztikai kapcsolatot szintén sikerült kimutatnunk ($p < 0,01$, Cramer-féle $V = 0,249$). A méret növekedésével egyre kevésbé találunk a vállalkozásoknál közszféra vevőt. Összességében 89 vállalkozás jelölte meg önmagában vagy más vevőkörrel együtt a közszférát, ez a 813 válaszadó 10,9%-a.

A működési kör és a vevőkör között szintén feltártuk a statisztikai kapcsolatot ($p < 0,01$, Cramer-féle $V = 0,223$). A következő táblázatban azokat a vevőköröket gyűjtöttük össze, amelyeknél önállóan vagy más vevőkkel együtt, de megjelenik a közszféra. A tevékenységi köröket tekintve leginkább az építőipar, a szolgáltatás és az élelmiszeripar, illetve a kereskedelem területén működő vállalkozásoknál találhatunk közszféra megrendelőt. (9. táblázat)

9. táblázat A vállalkozások megoszlása a tevékenységi kör és a vevőkör alapján*

Tevékenységi kör		köz- szféra	köz, üzleti és civil	köz- és üzleti	köz- és civil	köz- és export	köz, civil, export	köz, üzleti, civil, export
Bányászat	Válasz száma	0	0	0	0	0	0	0
	Aránya	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Mező- gazdaság	Válasz száma	0	0	0	0	0	0	0
	Aránya	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Ipar	Válasz száma	0	2	1	0	1	1	1
	Aránya	0,0%	1,8%	0,9%	0,0%	0,9%	0,9%	0,9%
Építőipar	Válasz száma	7	3	1	6	0	1	0
	Aránya	10,1%	4,3%	1,4%	8,7%	0,0%	1,4%	0,0%
Keres- kedelem	Válasz száma	2	4	4	1	0	0	2
	Aránya	1,2%	2,3%	2,3%	0,6%	0,0%	0,0%	1,2%
Egészség- ügy	Válasz száma	0	0	0	1	1	0	0
	Aránya	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%	6,7%	0,0%	0,0%
Szolgálta- tás	Válasz száma	16	16	13	3,00%	0	0	1
	Aránya	6,3%	6,3%	5,1%	1,2%	0,0%	0,0%	0,4%
Vendég- látás	Válasz száma	0	1	0	1,00%	0	0	0
	Aránya	0,0%	2,1%	0,0%	2,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Élelmiszer- ipar	Válasz száma	1	1	0	0,00%	1	1	0
	Aránya	4,2%	4,2%	0,0%	0,0%	4,2%	4,2%	0,0%
nincs adat	Válasz száma	2	1	0	0,00%	0	0	0

	aránya	7,1%	3,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Összesen	Válasz száma	28	28	19	12,00%	3	3	4
	Aránya	3,8%	3,8%	2,5%	1,6%	0,4%	0,4%	0,5%

*A táblázatban csak azok a vállalkozások szerepelnek, amelyek egyaránt nyilatkoztak a vevőkről és a működési köréről.

** Pearson-féle χ^2 próba empirikus szignifikancia szintje (2 oldali) $p < 0,01$, Cramer V=0,223

Eredmények

A kérdőíves felmérés elemzésével az alábbi jellemzők és abból adódóan beavatkozási irányvonalak mentén rendezhetők az eredmények:

- A válaszadó cégek között a mikro- és kisvállalkozások vannak túlsúlyban (76%). Kutatásunk ismételten bebizonyította, hogy minél kisebb létszámú egy vállalkozás, annál inkább küzd anyagi problémákkal.
- Az EU által kínált lehetőségeket a mikro- és kisvállalkozások többségében nem, a közepes vállalkozások inkább ki tudják használni. Különösen igaz ez az export tevékenységre, ahol egyértelműen a létszám alapján képzett méretkategóriákban feljebb haladva az export lehetőségek kihasználása is növekvő tendenciát mutat.
- Az export lehetőség kihasználásában kimutatható különbségeket találtunk a tevékenységi területek között. Ezen túlmenően a felmérésben szereplő vállalkozások közül a bányászat, a mezőgazdaság, vad-, hal- és erdőgazdálkodás, valamint az egészségügy területén működő vállalkozások állították, hogy nem tudnak élni az export lehetőséggel.
- Az írásos vállalati stratégiát vizsgálva szintén megállapítható, hogy a létszám kategóriák között felfelé haladva egyre inkább rendelkeznek írásos stratégiával a cégek. Az export lehetőségekkel együtt vizsgálva megállapítható, hogy az e lehetőséget kihasználó cégek jelentős többsége (78,4%) rendelkezik stratégiával a jövőre vonatkozóan.
- A vállalkozások innovációs tevékenységét hátráltató tényezők csaknem fele részben (47%) vállalaton belüli tényezőkből (kockázatkerülés, tulajdonosi preferencia, munkatársi érdektelenség, anyagi problémák) állnak. Ugyancsak befolyásolják az innovációs tevékenységet a szervezeten kívüli tényezők, mint az önkormányzati és állami adók, illetve a támogatások hiánya. Az adókat illetően egyértelmű az az összefüggés, hogy a vállalati méret csökkenésével egyre nagyobb arányban vélik hátráltató tényezőnek az állami és az önkormányzati adózási környezetet.
- Az innovációs tevékenységet előmozdító tényezők között ehhez kapcsolódó eredményeket kaptunk. Minél kisebb egy vállalkozás, annál inkább szeretne kedvezőbb adórendszert és támogatási rendszert. Ugyancsak igaz ez az összefüggés a kevesebb pályázati önerő és a kedvezőbb hitelfelvételi lehetőségek tekintetében.

- Az innovációt támogató környezeti tényezők közül a kedvezőbb adózási rendszerre és kedvezőbb hitelfelvételi lehetőségekre a cégek méretének csökkenésével egyre nagyobb igény jelentkezik csakúgy, mint a bürokrácia csökkentésére és a korrupció visszaszorítására.
- A közsféra mint vevő inkább a kisebb cégeknél és kevésbé a nagyobb méretű cégeknél jelenik meg. Elsősorban az építőipar, a szolgáltatás és az élelmiszeripar, valamint a kereskedelem területén találunk közsférához tartozó vevőt a vállalkozásoknál.

A fenti témákkal kapcsolatosan a következő javaslatokat lehet megfogalmazni a helyi gazdaságot élénkítő feladatokat illetően:

- Az írásos stratégiával nem rendelkezők számára képzési programok, tanácsadással történő segítség a stratégiai gondolkodás elősegítésére.
- Az önkormányzatoknak a helyi gazdaságfejlesztés céljából – természetesen a lehetőségekhez mérten – a kapcsolatok felvétele, illetve meglévő kapcsolatok ápolása, erősítése a helyi cégekkel a jövőre irányuló elképzelések és igények tekintetében.
- Az önkormányzatok KKV-kal kapcsolatos, helyi gazdaságfejlesztő stratégiájának kidolgozása indokolt.
- Az önkormányzati bürokrácia csökkentése.

Összefoglalás

A helyi gazdaságfejlesztés egyik kiemelt szereplőjeként határoztuk meg a helyi önkormányzatokat, illetve a helyi vállalkozásokat, amelyek intézkedéseik és közreműködésük révén a település vagy térség minőségi változásainak aktív alakítói. A vállalkozások innovációs helyzetére irányuló, országos méretű kutatásunk eredményei szerint a felmérésben szereplő vállalkozások az önkormányzatoktól mind a gazdasági miliő, mind a lokális miliő fejlesztési eszközeit igényelnék, melyek a gazdasághoz kapcsolódnak.

Minél kisebb egy vállalkozás, annál sérülékenyebb, jobban ki van téve az adózási nehézségeknek, a bürokrácia, a körbetartozás, a korrupció hátráltató befolyásának. A szükségletek ily módon leginkább az adókedvezmények (helyi gazdasági bázis szélesítése)re vonatkoznak, és a kedvezőbb támogatási rendszerrel is jelentősebb igény mutatkozik a bürokrácia csökkentésére és a korrupció visszaszorítására, amellyel az üzleti környezet jelentősen javulna. Forrás hiányában a válaszadók pályázatokon nem tudnak részt venni, és a szakemberképzés, bővítés és fejlesztés is mindössze igény marad. Az önkormányzati

megrendelésekkel a helyi vállalkozásokat helyzetbe lehetne hozni vagy innovációkat generálni.

Felhasznált irodalom

Bajmócy Zoltán–Bajmócy Péter–Major Ágnes: Az üzleti inkubáció helyi gazdaságfejlesztési hatásai. *Területi Statisztika*, 2006/5. sz. 494-508.

Buček, Jan.: The Role of Local Government in Local Economic Development Slovakia. In Čapkova (ed.): *Local Government and Economic Development*. Open Society Institute, Budapest, 2005. 107-133.

Csath Magdolna (szerk.): *Az innovációt segítő és hátráltató tényezők vizsgálata a hazai KKV-k körében*. Kutatási zárótanulmány. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, 2011.

Mezey Cecília: *A települési önkormányzatok szerepe a helyi gazdaság fejlesztésében*. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaság-tudományi Kar, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, 2006.

Rechnitzer János – Smahó Melinda: *Területi politika*. Akadémiai Kiadó Zrt., Budapest, 2011.

Stárics Roland: A települési önkormányzatok kis- és középvállalkozásokat támogató tevékenysége a Nyugat-dunántúli régió példáján. In: Bajmóczy P.–Józsa K.–Pócsi G. (szerk.): *Geográfus Doktoranduszok IX. Országos Konferenciája kiadvány*. SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajzi Tsz, 2009.

Szabóné Kollár Katalin: A helyi gazdaságfejlesztés szereplői, eszközei Győrben. In: Róbert Péter (szerk.): *Gazdaság és morál: tiszta társadalom, tiszta gazdaság*. Kautz Gyula Emlékkonferencia kötet, Győr, 2012.

Syrett, Stephen: Local Development: Restructuring Locality and Economic Initiative. In: *Portugal*. Avebury, Ashgate Publishing Company, Avebury, Portugal, 1995.

Vágány Judit–Kárpátiné Daróczi Judit: A gazdasági világválság kihívásai és a kilábalás lehetőségei a KKV-k számára. *Tudományos Közlemények, Gazdaság és Szociális Demokrácia, ÁVF*, Budapest, 2011. 207-214.